

ראיון: שחר בוקמן
עורך אקולוגיה וסביבה

נטע ליפמן

שחר שלוח
מערכת אקולוגיה וסביבה

ציטוט מומלץ

בוקמן ש, ליפמן נ ושלוח ש. 2016.
תל-אביב היא לא סקנדינביה –
ריאיון עם השר אבי גבאי. אקולוגיה
וסביבה 7(1): 82–83.

השר להגנת הסביבה בהפלגה במפרץ חיפה | באדיבות חברת נמל חיפה

תל-אביב היא לא סקנדינביה – ריאיון עם השר אבי גבאי

המילה האחרונה

גיליון אביב 2016 / כרך 7(1)

6 באפריל, 2016

השר אבי גבאי החל את דרכו הציבורית כראש צוות התקשורת באגף התקציבים במשרד האוצר. בהמשך עבר לבזק, ומילא שם שורה של תפקידים, שהאחרון והבכיר בהם היה מנכ"ל החברה, עד לפרישתו ב-2013. גבאי הוא ממקימי מפלגת 'כולנו', ומכהן כשר להגנת הסביבה מאז שהושבעה הממשלה הנוכחית.

נ: מה מבחינתך החשיבות של תחום הסביבה? למה צריך להגן על הסביבה?

באופיי אני מנהל. האוריינטציה שלי היא עסקית-כלכלית. כשאני מגיע למקום, אני מנסה להבין מהם סדרי העדיפויות, מה חשוב יותר ומה פחות. אני לוקח את עצמי למקומות שאני יכול לתרום בהם יותר. כך, למשל, אמנם הנושא של שטחים פתוחים חשוב בעיניי, אבל כמנהל אין לי ערך מוסף לתרום לנושא, חוץ מלנסות להיענות לבקשה "תביא כסף".

הנושא שבעדיפות הראשונה עבורי כמנהל הוא כמובן זיהום האוויר, מכיוון שזו בעיה עצומה בישראל, שהורגת אנשים. במשך שנים המדינה ועיריית חיפה אמרו "אין בעיה במפרץ". כמנהל, מהר מאוד הבנתי שיש כאן בעיה עצומה. אנב, גם אילולא היה מדובר בבעיה ענקית, הרי רק משום שהציבור חושב שזאת בעיה ענקית, אני מחויב לטפל בה, כי בסופו של דבר לסוגיה יש גם ממד פסיכולוגי. השלטון לא יכול לשכנע את הציבור שאין בעיה, כאשר הציבור חושב שישנה בעיה. זאת מכיוון שאין אמן בשלטון, ללא קשר לזהות השר.

ש: אבל במקרה שאתה סבור שקיימת תפיסה ציבורית מוטעית של הסיכון, הרי זה תפקידך לבוא ולהגיד לציבור שהוא טועה.

אין ספק שיש מקרים שצריך לעשות את זה. לדוגמה, הייתי השבוע בשדה בריר, פגשתי את המתנגדים לכרייה של פוספטים על-ידי חברת כ"ל, והסברתי להם את דעתי, ומדוע אני לא מקבל את דעתם. גם במקרה כזה יש לי ערך מוסף כמנהל. אני יודע לבנות תהליך נכון יותר ממה שבנו שם בעבר. אני יוזם תסקיר שבו אני מתחיל את המבחן מאפס. המטרה שלי היא להגיד

לתושבים – חבר'ה בואו, הכול פתוח מחדש לדיון אמתי. אני בוחן איפה עשויות להיות התנגדויות, ופותר אותן מראש: אני מראש מצרף את משרד הבריאות למחקר; אני מפרסם לציבור את שאלות המחקר, ואומר להם – רבותיי, זה מה שאנחנו רוצים לבדוק, מה דעתכם? מה אתם חושבים שצריך לבדוק? אל תבואו אליי אחר כך ותגידו – למה לא בדקתם אם יש איזוטופ או לא? התושבים שמעו ממני שהמשרד להגנת הסביבה בונה תסקיר. אנחנו לא כ"ל. המטרה היא לבנות אמון, ליצור שקיפות ותהליך שבסופו לא יהיה ויכוח על העובדות או על שיטת המחקר, אלא תהיה תוצאה שתראה אם יש זיהום אוויר או לא. זה דיון מסוג אחר, והוא דוגמה לדברים שהערך המוסף שלי כמנהל בולט בהם.

הנושא השני שאני מאוד מעורב בו הוא נושא הפסולת. קודם כול, מכיוון שלרוב 'הסביבה' לא מגיעה אל הסלון של כל אזרח. לא כל עם ישראל היה בנחל גרר או מודע למה שקורה שם. אבל פח אשפה ופח מחזור יש ליד כל אחד מאתנו. כמו כן, כמי שהוא חלק ממפלגה חברתית, אני מאמין בכל לבי בצמצום פערים בחברה, ומאמין שעוולות סביבתיות פוגעות בעיקר בחלשים. אם אשים ליד הבית שלך מתקן מזהם מאוד, אז ייתכן שאתה יכול להרשות לעצמך לקנות בית במקום אחר. אך כששמים מכלי דלק במפרץ חיפה ליד רחוב דגניה, האנשים שגרים שם לא יכולים לעבור לשום מקום. אין להם יכולת כלכלית לעבור, לא לעיר אחרת, ואפילו לא למרחק של 100 מטר משם. אני מרגיש שאני הנציג שלהם. לכן, אני רואה בנושא הפסולת דרך לצמצום הפערים. הייתי בסיוור בדרום, וראיתי בדואים שכלל אין להם פח אשפה. לעומת זאת, במקום סמוך עוסקים בשאלה אם צריך להפריד לחמישה או לשישה זרמים. אז אני אומר – זו מדינה אחת וזו מדינה אחרת? הבנתי שבצעם המשרד עסוק בלהפוך את תל-אביב לסקנדינביה, בזמן שעם שלם בכלל נמצא כמעט באפריקה.

ש: מה יהיה גורלן של תכניות הפרדה במקור שכבר פועלות, ולעתים בהצלחה?

השתמשו בעבר במאות מיליוני שקלים מקרן הניקיון לתכניות להפרדה במקור – לחום ולירוק. זה הצליח בעיקר ביישובים קהילתיים, ולא בצורה דרמטית. את הכסף שיש לי אני רוצה להשקיע בצמצום פערים, תוך התמקדות בפרירפריה, כי זה יותר חשוב בעיניי מאשר הפרדה במקור. בזמנו עמיר פרץ הכין תכנית שנקראת "סביבה שווה", שכמעט לא יושמה לצערי הרב. הוקצבו לה 200 מיליון ש"ח, אבל נוצלו רק מיליונים בודדים. אנחנו בונים מחדש את התכנית הזאת. במקום להשקיע הרבה בחינוך – הרי חינוך זה בעצם תעסוקה לכל מיני עמותות – אמרתי: חבר'ה, קודם כל תשתיות. בשנה הראשונה אנחנו נשקיע רק בתשתיות, ואחרי שיהיו תשתיות והילד יצא מבית הספר ויראה פח אשפה, הוא יזרוק את האשפה לפח.

ש: גילויי הגז הטבעי נתפסים על-ידי רבים בקהילה הסביבתית כהזדמנות לצמצום זיהום האוויר, וכאיום על הסביבה הימית והחופית. כיצד אתה פועל למימוש ההזדמנות?

הגז הטבעי הוא אמצעי חשוב לצמצום זיהום האוויר, ולכן הוא מעניין אותי. אנחנו מובילים את הנושא של שימוש בגז טבעי בתעשייה ובתחבורה, כי אני בעל העניין. אבל האילוף האמתי, הגורם שאינו בשליטתי, הוא מחיר הגז. אני יכול להגיד עד מחר בבוקר שצריך להשתמש בגז טבעי, אבל אתמול חוויתי התגשמות של חלום בלהות: התקשר אלי מנכ"ל פיניציה, מפעל שהמדינה השקיעה 60 מיליון ש"ח בחיבורו לגז טבעי, שאמר "אני רוצה לחזור לשרוף מזוט". אין חלום בלהות גרוע מזה לשר לאיכות סביבה, שאומר לכולם ולעצמו שנושא זיהום האוויר הוא החשוב ביותר בעיניו.

ש: כשמדברים על זיהום אוויר, הדבר המשמעותי ביותר הוא צמצום הפליטות, אבל צריך לזכור שהמערכות האקולוגיות – השטחים הפתוחים – הן מבלע לקליטת זיהום. איפה המקום של השמירה על שטחים פתוחים בסדרי העדיפויות שלך? כולנו יודעים שמפלגת 'כולנו' חרתה על דגלה לפתור את משבר הדיור.

אני מכיר את התפיסה שאומרת ש'כולנו' לקחה את המשרד להגנת הסביבה כדי לקדם את הדיור ולמנוע את הביקורת של הגופים הירוקים. במבחן התוצאה, אני לא קיבלתי עד היום שום החלטה בניגוד לדעת הפקידים במשרדי. אין אמת באמירה שותמ"ל (הוועדה הארצית לתכנון ולבנייה של מתחמים מועדפים לדיור) פוגעת בשטחים פתוחים. הממשלה מלאה בבירוקרטיה, אז היא יצרה לעצמה מסלול שמצמצם את הבירוקרטיה. אבל גם בוועדה הזו יש למשרד להגנת הסביבה מקום לומר את שלו, כחלק ממקבלי ההחלטות. כדי שנושא מסוים יגיע לדיון בותמ"ל, עליו להיות מאושר לפני כן בקבינט הדיור, שאני חבר בו. כשיש נושאים שאני לא רוצה שיגיעו לותמ"ל, אני דואג שהם לא יגיעו לקבינט הדיור, אבל למהלכים כאלה אין נראות ציבורית.

המשרד מקדם את נושא ההתחדשות עירונית, שזה הכי ירוק וסביבתי שבעולם, וגם הכי חברתי. אתה לוקח אדם שערך דירתו הוא 600,000 ש"ח, הופך אותו לבעל דירה של מיליון ש"ח, ובאותה הזדמנות גם מצופף את הערים. אני לא רואה ניגוד עניינים.

ש: אתה נעזר במדענים? רואה ערך בהם?

כל דבר שאנחנו עושים במשרד להגנת הסביבה, בכל תחום, נעשה בשילוב של אנשי מעשה ואנשי מדע. לא מזמן נערך בבית ספר פורטר יום עיון על מחזור בקבוקים, ובמסגרתו היה פאנל של שלושה פרופסורים. בדרך כלל מה השר עושה? בא בבוקר, מברך והולך. אני אמרתי שאני רוצה לשמוע את הפאנל לפני שאני עולה לברך. היה מעניין מאוד לחזות בדיון שהתנהל בעודם לא מסכימים ביניהם, ובהתייחסות שלהם זה לטענותיו של זה. מתוך מחלוקת אני יכול לבחור בעמדה שאני מאמין בה.

ש: איזה חותם אתה רוצה להשאיר מהכהונה שלך כשר להגנת הסביבה?

קודם כול, אנחנו נהפוך את המשרד הזה למשרד ממוקד הרבה יותר, מבין הרבה יותר בתהליכי ניהול, ומבין הרבה יותר את היחס בין תשומות לתוצאות. כל זה יגרום לעובדי המשרד לעשות את כל הדברים שהם עושים – טוב יותר. שנית, אנחנו נצמצם את זיהום האוויר בחיפה. כבר הכנסנו את המערכת לתהליך שאין נסיגה ממנו, לקוראלס, כך שגם אם מחר בבוקר אקום ואלך מכאן, זה ימשיך להתקדם. ודבר אחרון – נצמצם פערים בתחום הפסולת.